

• A L A K Á S M I N T Ü Z E M •

A háztartás egyszerűsítése

AZ A NŐ, aki a zsebében csörgeti a maga vagy férje, fia vagy az Isten tudja kicsodája nehéz keresetének egy kis töredékét, elindul vásárolni. E percben csak egyetlen gondolat uralkodik rajta : szépet, hasznosat vagy célszerűt akar vásárolni a pénzéért. Igaz ? Nem egészen igaz. Merész fogadásokat lehetne kötni, hogy a vásárló asszonyok legtöbbször nem is ez izgatja, hanem inkább az, hogy olcsón akarnak vásárolni. Nagy energiák fejtődnek ki, igen heves akadályversenyek gátjai maradnak el alatta, mögötte, a cél irányában vágatva, melynek végpontjára ez van írva : „olcsóságok“. A kísérletek, melyek a vásárló asszony lelkivilágát s a férjétől eltérő alkatát megvilágítanak, még hiányoznak. De biztosra lehet venni, hogy asszonyok szívesen szédülnek meg az olcsó áraktól. És nem gondolják meg, hogy csak a jó, a tartós, a hosszúéletű holmi az, ami olcsóbb, mint az olcsó. Tehát végeredményben mindig az, ami nem olcsó. Egy okos, racionális néplélek, a francia, hamar észrevette ezt és minden más nyelvtől eltérően ki is irtotta ezt a szót, hogy olcsó. Az ő kifejezése : „bon marché“, szóról-szóra annyit jelent, mint „jól vásárolt“ holmi. Aki francia nővel beszélget, elsodálkozhatik, hogy hányszor hallja a szájából ezt a kifejezést. (Persze : „francia nő“ alatt azt a típust értve, mely nem a boulevardok és mulatók idegenjei szemében akarja a kárhözatos lángokat felvillantani !) És valóban alig van a takarékos, okosan beosztó, háziasszonyosan derék nőnek annyi ragyogó példánya a világ nagyvárosaiban, mint amennyi a „Szajnaparti Babel“-nek jutott. De hogy ezek a jól vásárlást okosabb szempontból néznék, mint egyéb asszonyok, az alig hihető.

A vásárlás tudniillik csak gazdasági funkció, de a jól vásárlás tudomány. A legtöbb nő azt hiszi : művészet. Vagy azt hiszi : szerencse. Azt pedig egészen biztosan tudja, hogy : intuición, ötlet, sejtelem kell hozzá. Kétségtelen igazság. Mert a kelbimbóvételétől a jó lakásberendezésig mindenhez kell egy kis szerencsés sejtelem. De azonkívül a vásárláshoz még mekkora tudomány is kell !

Szörnyűség, hogy ezt a tudományt semmiféle iskolában sem tanítják és csak úgy rábízák a legősibb tanítómesterre, a maga kárán való okulásra a kisasszonykát. Szörnyűséges elmaradottságát jelenti e világnak, hogy minden rendű és rangú fiatalember megtanulja az iskolában azt, hogy melyik

hegy volt hajdan tűzhányó, de egy kis áruismeretet, anyagismeretet, valamiféle vásárlástant sehol, semmiféle leányiskolában sem tanítanak.

A kisasszony vagy ifiasszony tehát elindul vásárolni. A kirakat varázsa, a nagyváros eleven mágnese magához láncolja és az a felületragyogás, melyet annyira felfokoz üveg, szín, fény — őt is lenyűgözi. Lát borostyánkővet, amely galalit, lát fafaragást, amely rizslisztből készül ; szemet vet egy pénztárcára, amelynek krokodilbőrbe a krokodilság csak géppel van belepréselve. Oh Istenem, még mi minden huncutságokat lát, ami kedves, csinos, tetszetős, de értéktelen. És maguk közt az igazi anyagok közt tud-e különbséget tenni ? Megismeri-e a lenvásznat, a fayence-ot, a kovácsolt vasat ? Meg tudja-e ezt különböztetni az öntöttvástól ? És a csiszolt üveget a préselttől ? Csodálatosan sokrétű, szövevényes ma az, amit ipar, kereskedelem nyújt, de a vásárló és fogyasztó úgy jár benne, mint a nyugati ember a tebriszi sátrakban : csodálkozva és értetlenül. Mennyivel egyszerűbb és természetesebb volt a primitívebb állapotban élő parasztság viszonya az ő népművészetéhez. A fazekasok, kézfestők, gombkötők, subavarrók, paszománnyosok — de még a cigányoknak pityegombot csinálók is, próbáltak volna csak azok „kirakat“-csillogással és hamis áruval kereskedni ! A parasztvásárló bizony ismeri az anyagokat !

A háztartás tehát tudománnyá válik s annak legfontosabb életelemet, a bevásárlást is a józan ész dirigálja. A férfiak gazdasági világát, gyárak, műhelyek termelését is, az egyszerűség, ráció irányítja, az asszony szűkebb világát nemkülönben. E nagy átalakuló korszakban, melyben mi élünk, egy fontos tudományág van kialakulóban : az üzemgazdaságtan. Pozitív ismereteiben, törvényerejű megállapításaiban senkisem akar ujjai hegyével tapogatózó művész lenni, hanem biztos tudáson álló szakértő. És ennek az új üzemtannak — melynek kicsinyített tükörképe az új háztartástan — alapvető elve : a munka- és energia-gazdálkodás. Amerikában kísérletek folynak immár évtizedek óta arra, hogy a gépe mellett álló munkás mily kézmozdulatokat takaríthat meg, mialatt a fémrudat bedugja, vagy a motorkereket elindítja a gépben. Németországban a kereskedők azon tárgyalnak, mennyivel olcsóbb volna a kétszázféle férfigallér helyett

tizenötffélével beérni és a „tipizálás“-t mindenben meghonosítani: bútorbán, edényben, levélpapírban és — toalettbén. A középosztály válsága és a kereskedelem ingadozása mindenütt megérleli a biztonság vágását. S a kalkuláció, „mely mellett mindenki megtalálja a számítását“ csak egyszintű, négy-ötfféle, vagy ennél valamivel több típus-különféleség mellett dolgozhat meglepetések nélkül, tehát kis haszonnal. Ezek a kísérletek magára a háztartásra nézve is már jóidő óta folynak s a bevásárló asszony dolgát erősen megkönnyítik ebben a két országban. A németeknél már a háború előtt voltak olyan egyesületek, melyek feladatukul tűzték ki a háztartásoknak minél szolidabb, jobb és mégis olcsó berendezési tárgyakkal és eszközökkel való ellátását. A Dürerbund, a Werkbund pályadíjakat tűztek ki jó bútorok, edények, villamos főzőkészülékek, képeretek stb. gyári előállítására, úgy hogy azok ízlés és forma dolgában is kifogástalanok legyenek. Később éppen ez a Werkbund, a nagy gyárak és ipartelepek e propagandaszerve fogott hozzá a vevők neveléséhez. Sokféle előadásban, vetített képek, bemutatások kapcsán tárgyalták és kis füzetekben terjesztették a szolid áru, a tartós és anyagában biztonságos háztartási, konyha-, utazó-, díszítő- és egyébfajta cikkeket tudnióit. S amit egy negyed századdal ezelőtt ez a két német szervezet elkezdett, azt most a Dessauban levő Bauhaus folytatja, melynek iskolája tulajdonkép kísérleti telep: olcsó lakóház-, bútor-, kancsó-, szőnyeg-, lámpa- s egyébfajta modellek megteremtésére.

Ugyanakkor a különböző Hausratgesellschaft-ok maguk is hozzáfogtak olcsó tömegcikkeket s főleg bútorok széria-termeléséhez s árusításához, amelyeket mint fogyasztási szövetkezetek termeltek és a saját vevőkörük igényeihez képest alakítottak ki.

Ma már a maga feladatait átértő német asszony tehát éppúgy hivatása tudását viszi bele a családi otthonba, mint ahogy higiénikus és nevelő előadások ismeretanyagával válik anyává. Az új előadó-kurzusok kitöltik nevelése hézagait. Megtanítják arra, hogy a jó konyhának nemcsak a receptek és ételek adják meg a fontosságát, hanem bizony fontosak a lecsurgást akadályozó edényszájak is, továbbá azok a kések és villák, melyeknek nincs gittjük, ami a forró vízben tudvalevőleg mindig felolvad. S megtanulják ugyanott nemcsak a bútorstílusokat, a lakás esztétikai mellékzöngéit, hanem a fontosabb kérdéseket is, mint például, hogy végszámra kapni ágyneműhuzathoz való gomblyukszalagokat és hogy a villamos-rechaud nem sokat ér, ha csak a budapesti áramkörre használható és nem

együttal az újpestire is. Mennyi mindenféle tudniója lehet itt az asszonynak, kinek ízlése, anyagismerete úgyszólván irányítja a termelést! Tudnia kell azt, amit az ipari élet „anyag“- és „áruismeret“-nek nevez. Tudnia kell, hogy a kigyóbórt éppúgy lehet papírosból utánozni, mint a szíjfonást és hogy a tömör bronztárgy mégis csak másvalami, mint a bádognál préselt és géppel kalapált bronz- vagy vörösréztárgy.

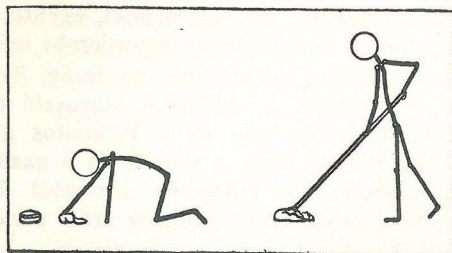
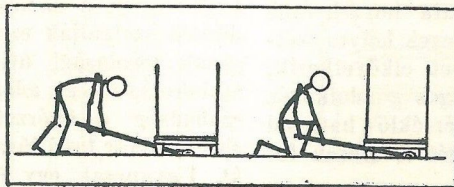
Meg kell tanulnia azt az alapvető igazságot, hogy egy tárgynak nem a díszje fontos, hanem anyaga szoliditása, a szerkezet, a felépítés s ezekkel összhangban kell lennie a használati formának. Az íróasztali lámpa azért billen fel, mert a talpa kicsiny és a szára hajlott. A teafőzőből azért ömlik ki a tea, mert a szája lapos és kicsiny. A porcellán gyümölcskosár sokszor azért oly törékeny, mert a fonott kosár rácsos oldalát utánozza és így tovább.

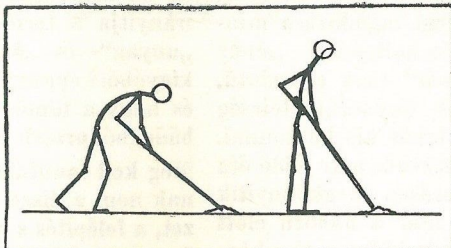
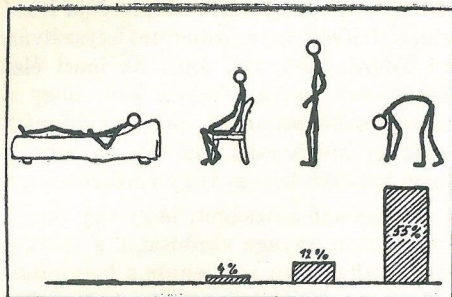
E ponton is természetesen a háború és háború utáni gazdálkodás sok új fogalmat iktatott megszokott életünkbe. Az anyagok „póttartalékosai“, az addig lenézett „szurrogátumok“ sorkatonasággá lettek: a celluloid, a műmárvány, a papírmásé, a galalit, a vulkán-papírlemezéből való koffer, a műselyem és egyéb proletáryananyagok az életnek nemcsak olcsóbbodását, de új színeit és gyakran meglepően ízléses formagazdagodását jelentik. A celluloid-fésű szépség és tartósság dolgában vetélkedhetik a régi szaruholmival és hogy gyermekjátéknak használják fel ezt a szép fehér anyagot, az egészségi szempontból egyenesen kívánatos.

Mindezek a tudást közlő és új háztartástant nyújtó elméleti és gyakorlati tanfolyamok egyelőre csak bizonyos osztályok kisszámú és kiválasztott asszonyanyagát tudják magukhoz vonzani. A dolgozó asszonyok nagy tömege már életkörülményeinél fogva is kiszorul belőlük. Még a nagy áruházak (Wertheim, Tietz stb.) sajátos külön kiállításai is, melyek „villamos-konyha“, „a jövő háztartásai“, vagy „amerikai asszonyélet“ címen szolgálják az új kultúr-gondolatokat: a vevőknek aránylag csak kis körét munkálják meg. De vannak a nagyobb német városokban különleges „kísérleti vizsgálótelep“-ek melyek bárkinnek, bármikor megkönnyítik vásárló szándékait, ha a kiszemelt árut vizsgálatra bemutatja. Lipésében van ezek között a legjobban bevált „gyakorlati és tudományos“ háztartási telep. Egy kis üvegnyi a kérdezett élelmiszerből, egy minta a hús-vágógépből — s pár óra alatt kész az ingyenes szakvélemény. A német háziasszonyok egyesületei és a német mezőgazda-

A HÁZTARTÁSI MUNKÁBAN IS ÉRVÉNYESÜLJÖN AZ AZ ÉRSZSERŰSÉG, MELY NEM PAZAROLJA OKTALANUL A DOLGOZÓ EMBER EREJÉT.

● PADLÓTISZTÍTÁS ● TAKARÉKOSSÁG A MUNKAERŐVEL JOBBAN ELÉRHETŐ, HA LETÉRDELÜNK VAGY HOSSZÚNYELŰ SZERSZÁMMAL DOLGOZUNK.

● FEKVE, ÜLVE, ÁLLVA, HAJOLVA ●
FOKOZATOSAN NAGYOBB ERŐTELJE-
SÍTMÉNYT JELENT.

● „MAJD LESZAKAD A DEREKAM“ ●
HA A MUNKÁNÁL NEM MEGFELELŐ
A TESTTARTÁS.

sági szervezetek ilyen intézetek felállításával tagjaik nyugodt vásárlását akarják előmozdítani és amelyik árura ők a hivatalos bélyegzőt rányomják, annak hamisítatlan, vagy tartós voltáért kezességet is vállalnak.

Ez a gondolat is amerikai példára hódított teret a németeknél. Már több mint húsz évvel ezelőtt megeselekedte ott a New-York Herald, hogy az ő olvasónői nagy táborának nemcsak egy lepedőnyi nagy ujságlapot adott a háztartás tudnivalóiból vasárnaponként, hanem egy ingyenes laboratóriumot is rendelkezésükre állított. Amerikának nálunk kissé egyoldalúan jellemzett családi s otthon-élete az ujságlap tükrében másként fest, amint hinni szokták. Az otthon-kultúrának, vagy amint ott mondják, a „Better home“-mozgalomnak egyenesen állami jelleget adtak 1922-ben.

A Herbert Hoover által irányított propaganda az Egyesült Államoknak mintegy háromezer városában alakított fiókokat a családi ház s a háztartás, valamint az egészséges otthon népszerűsítésére. Előadásokkal, kiállításokkal igyekeznek ezt a célt elérni, továbbá jutalmakkal, melyeket a legjobb modellek készítői számára írnak ki. Bizony épp akkora érdeklődés mutatkozik, vagy még nagyobb a jó tapéták, az elszakíthatatlan házicérnák és a takarékos puddingok receptjei iránt, mint a muzsika, a tennisz és a fehérnemű divatkövetelményeivel szemben. Ez és hasonló amerikai lapok éppúgy, mint a nagy európai ujságok arról is kioktatják olvasónőiket, hogy még a bevásárlás időpontja sem mellékes. Azok az „olcsó hetek“, melyekben a nagy áruházak a szezon végén, vagy nagy ünnepek előtt készleteiket kiárusítják, nem ok nélkül oly népszerűek, hogy szinte elkapkodják az áruikat. Valóban „megérik“ az árát az itt fizetett összegnek. Az okos bevásárlásait ökonomiával végző asszony nem akar ugyan mindenáron olcsót venni. De nem utasítja el magától a vásárlási alkalmat, ha úgy látja, hogy az, ami olcsó neki, egyúttal érték és háztartás, a lakás, a konyha, vagy a garderobe számára is.

A vásárló nő hozzáértése, gazdasági öntudata hova-tovább el fog vezetni a vásárló s fogyasztó tömegek helyes szervezeteihez. De míg ez a kívánatos állapot elkövetkezik, addig is kell, hogy a nevelés és a gazdaságos gondolkodás a vásárló nők fellépésén keresztül ármérséklő hatással legyen, ugyanakkor pedig az áruk minőségét is erősen fokozza.

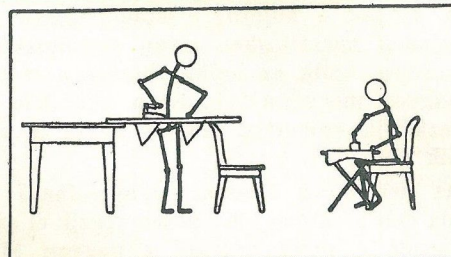
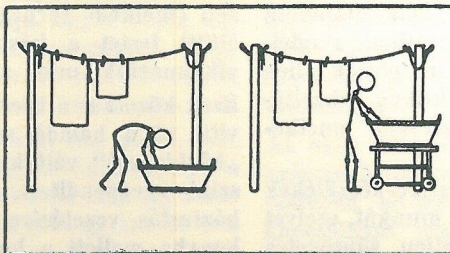
A gépek kérdése

AZOKAT a kedves személyiségeket, akik szobáinkat naponta rendbehozták, a régi novellisták „szobacicák“-nak nevezték. A feketeruhás, fehérbóbítás háztartási alkalmazottat az új idők lassanként új tündérekkel váltják fel. Ezeket nevezte el egy francia író találóan: „géptündérek“-nek. Lássuk csak közelebről, kiket nevez ő géptündéreknek?

A villamos seprő-, keféző-, porszívó-, hűtő-, forraló-, varró- és egyébfajta gépeket. A szónak halk és mégis kifejező jelképes értelme van. Mintha azt mondaná: nemcsak a mesebeli szegény embereknek, a mai városiakoknak is vannak minden zugban titkos tündérek. Ezek hajnalban felébrednek és láthatatlan ujjakkal minden munkát elvégeznek a szobákban. Kiszívják a port a résekből, fényesre kefélik a padlót, felforralják a tejet, megpirítják a zsemlyét és mire a mai ember felébred, már el is suhantak a tündérrányok terített asztala mellől. Kétségtelen, hogy az egész mai technikai berendezkedésben van valami mágikus, valami csodálatos. S kétszeresen azzá válik a lakás, mihelyst géperejű üzemmé válik. Miért? Mert a lakás az emberi konzervatív érzelmek melegágya. Ósrégi romantikus képzetével együtt jár: a háziasszony serénysége, a kiszolgáló-lányok sürgése, forgása, a pattogó munka és a verejtékes fáradtság. Milyen óriási forradalom volt már az is, mikor száz-kétszáz évvel ezelőtt a nyílt kandallóban lobogó fahasábokat a csukott cserépkályha váltotta fel. Hányan érezhették a „családi tűzhely melegének“ az idők okozta változását! S hát még, mikor a Vesta-láng utolsó pirossága is eltűnt s nem maradt más a lakásban, mint egy vékony öntöttvascső csendesen surranó meleg vizével.

De hiába, olyan században élünk, mely a technika minden lappangó kis tündérét, manóját, lidércét rászabadítja a mai emberre és senkinek sincs joga ez ellen zúgolódni. Legkevésbé a háziasszonynak. Hiszen éppen az ő felszabadítását szolgálják ezek a tündérgépek, az ő emberré-válásának gazdasági útját alapozzák meg. Minden géperejű átalakulással egy adag romantika is elpárolog, de az emberi szabadság s önérzet sokkal hatványozottabb öntudatra ébred, mikor testi fáradtságait lelki energiákká változtathatja át. Ugyancsak egy francia írótól származik az a szép és

●MOSÁSNÁL MAGASRÓL TEREGESSÜNK,
VASALÁST ÜLVE IS VÉGEZHETJÜK●

MINDEN MŰVELET CÉLSZERŰ LEGYEN.

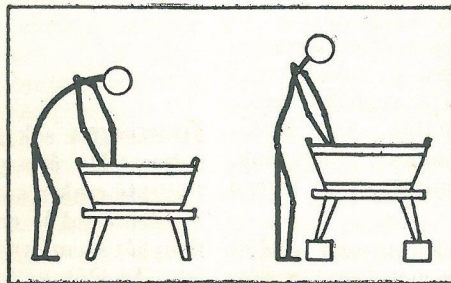
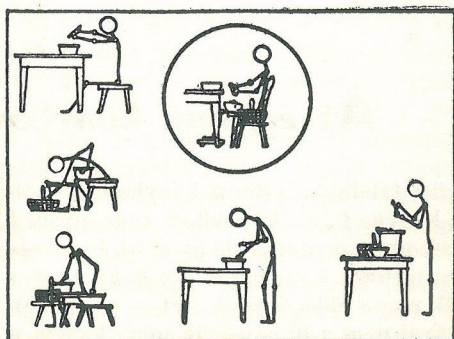
gálans megállapítás, hogy „a nyolcadik művészet a háztartás művészete“. Nos a művészetnek ettől az oltárától majdnem minden nő menekülni igyekszik. Egyszerűen: nem vállalnak egy művészetet, mely surolással és mosogatással jár. De ha ez a művészet megszabadul minden közép-korias brutalitástól, verejtékszagtól, ha halk és csendes üzemmé válik, mint az elektromos óramű, ki találná ellen-szenvesnek?

Párizsban, ahol a világ mindenféle haladását bemutatják időnként egy összefoglaló kiállításban, évente megnyílik a háztartás-művészet „szalónja“, ott, ahol a művészetek tavaszi és őszi, vagy az autók nyári műtárlata szokott lenni. A Grand Palais az ő hatalmas térségeit ilyenkor felbontja apró szobákra, hogy bennük a kényelem, az egészség, a munka- és költségredukció legújabb vívmányait láthassa a háborútól legjobban sújtott középosztály. Mint egy-egy kis mikrokozmosz szemléltetik ezek a szobák a nagyvilág technikai fejlődését. Az antenna, a hangosan beszélő rádió, a gramofon csak külsőleg jelzik a korszak átalakulását az ő szórakozásaiban. Ezek csak színes lámpácskái, szemaforjai az új haladásvonatnak, mely a belső berendezkedés egész átalakulásával jár. Itt vonultak fel elsősorban a vegyészeti szekrényekre emlékeztető tégelyes, palackos, mérleges konyhai üvegkredencek. A sokféle apró fiókkal, rekesszel felszerelt konyhaasztalok és tálalók. A gáz-sütők és elektromos főzők csodái. Most már túl vagyunk ezeken a konyhai tündérgépeken. Mindössze talán a „mosókonyha“ néhány tökéletes, igen egyszerű mosógépe volt még hátra, hogy tökéletessé tegye a villamos- és gázüzemű háztartást. A géptündérek száma már alig

szaporítható. Talán még leginkább a vidéki háztartás bír el újításokat. Ilyen újság egy Thomson—Houston-féle centrifugális vízpumpa. Az a célja, hogy a kútban levő vizet igen könnyedén hajtja fel a padláson levő vízmedencébe. Ez a készülék alig nagyobb egy jókora húsdarálónál. Van benne egy villamosmotor, mely csak 170 wattot fogyaszt az elektromos áramból és egy óra alatt 10 hektoliter vizet tud 15 méter magasságba felszivattyúzni. Ez a vidéki háztartások hiányzó vízvezetékét van hivatva kipótolni.

De különben a legtöbb újítás a nagyvárosi háztartás kényelmét szolgálja. És a láthatatlan tündérek, akiket eddig a konyha tündéreinek lehetett volna nevezni, a belsőségek szolgálatára állanak. Az ökonomia és a célszerűség adja meg az „étkező kiskocsi“ hivatását is a lakásban; ennek a patent kiskocsinak egyszerre kell melegítőnek, tálalónak és büffének lennie. Három gumikerekű lábon jár s olyasféle alakja van, mint a vasúti perronokon mozgó újság- és szivarárusító kocsinak. Négy emeletre van osztva: legalul a villamos tűzhely, afölött két rekesszen a hideg ételeket és evőeszközöket tartják, míg legfelül a palackok s a kávéfőzőgép meg a deszertestál kapnak helyet.

Amerika alkotja meg a modern nagyvárosi lakáskomfort példáit, ha mindjárt nem lehet is azokat százszázalékgig átfordítani európai használatra. A beépített szekrények, az összeesapó-asztalok, a mozgatható fali világítótestek, a villanykapcsolóval megindítható sütő-főző-gépek klasszikus hazája ez. Érzelmesség és tradíciók híján tiszta technikai logikával teremti meg a háztartás elemeit a maga emberei részére. De ha Európa elgondolkozik, hasznos impulzusokat meríthet ebből is.

● TAKARÉKOSSÁG A MOZDULATOKBAN ● A TESTTARTÁS ÖKONOMIÁJA. EZ A FÁRASZTÓ ÉS FELESLEGES MOZDULATOKKAL VALÓ TAKARÉKOSSÁG HOZZA MEG A NŐK IGAZI FELSZABADÍTÁSÁT MAGASABB KULTÚRJAVAK KIFEJTÉSÉRE.

A 33—35. OLD. ÁBRÁI A TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNYBŐL VALÓK.

A szobák s bútorok tisztántartására ma már majdnem minden háztartásban olyan segítőeszközök állnak rendelkezésre, amik az örökös harcot a szemét és piszok ellen nagyon megkönnyítik. Ez a különféle praktikus takarító-eszközök csoportja, melyek közül a porszívógép emelkedik ki.

Az elektromos áramba bekapcsolható porszívó-készülékek ma már csaknem tökéletesen végzik el azt a munkát, melyet azelőtt a tüdőt rongáló s nagyon tökéletlen söprögetés végzett. A zajtalanul dolgozó s szinte játszva irányítható porszívógép épp annyira bevált a padozat, mint a függönyök, bútorok, könyvtárak, rések portalanítására. Annyiféle szívókészüléke van s olyan könnyen kezelhető valamennyi, hogy a háziasszonyt minden hajlongástól, bútorporolástól, kefélestől megkíméli. Amit pedig a porszívó el nem végez, a padlónak fényesre kefélését, egy másik elektromos készülék, a villany-padlókefe játékos könnyedséggel viszi véghez. Itt is sokféle rendszerű készülék van, köztük olyan is, mely a padlót nemcsak fényesíti és keféli, de mindjárt a porszívást is elvégzi. És el lehet mondani, hogy az egészségért, a korom, por, bacillus, füst és féreg okozta bajok elleni küzdelemben a modern technika nem adott ezeknél okosabb védőeszközöket a háziasszonyok kezébe.

Mindezekhez a szerszámokhoz persze a modern háziesszközök egész raja csatlakozik. A zsinorkefék, melyek a víztócsák eltávolításának leghigiénikusabb eszközei, a hosszú nyélre ráerősíthetők, kicserélhetők, kimoshatók s úgyszólván érinteni sem kell a piszoktörölő-keféket. Az automatikus vödörök és szeméttartók úgy vannak megszerkesztve, hogy a beledugott szerszámról a piszokot, vagy a behajított hulladékot egyszerű lábmozdulatunkra bekapják s meg sem kell őket érinteni. Természetesen ezek is igen jó pótlásai annak az amerikai stílusú háziépítésnek, melyben a szemetet külön csatornarendszer szállítja le a pincékben levő bádortartályokba.

Az említett párizsi háztartási kiállítások egyikén egy áramlámpt is mutattak be, amelyet a „jövő gáz“-ának neveztek el feltalálói. A lámpában levő methyl-alkoholt (faszesz) meg kell gyújtani és menten illatos ózon áramlik a szobába. Vagy ha valaki éppen úgy akarja, ehelyett formaldehidgőzt fejleszt a lámpában s akkor meg fertőtleníti a levegőt. A gondolat tipikusan francia. Mutatja : a régi eszmemenet mai kémiai változatát, hogy ha a lakás rosszszagú, a szoba levegője fertőzött, akkor némi illatosítással segíthetünk a bajon.

Egészen másfajta a németek felfogása ezen a téren. Konyha- és háztartásművészeti kiállítások helyett új lakóháztelepeket mutatnak be. A fertőzött levegőjű szobákat előre kizárják : olyan higiénikus az építés módjuk. Nem illatosító főzőkkel, hanem jól szellőző ablakokkal dolgoznak. S nem a parfümök illuzióját keresik, hanem a friss levegő valóságát.

Törekvéseiknek, a gépszerű háztartásnak ragyogó példáit nyújtották a stuttgarti telepítéssel. Ott a remek hegyi levegő-

ben emelkedő sorházak között igazi „preventív“ egészségöltött testet a házakban, nem aféle gyógyítóeszközöket alkalmaztak, mint a franciák levegőjavító készülékei.

Ezek között is a bécsi Frank József által épített villamosház vitte el a haladó szellem pálmáját. Ma már mondhatni „közkinccsé“ váltak azok a gondolatok, melyeket ő itt részint megpendített, részint összefoglalt egy mintaszerű háztartás vezetésére. A villamos fűtés és a villamosított konyha mellett a háztartásnak csaknem minden életfunkciója — gombnyomásra működött.

A melegvízszolgáltatás céljaira a fűtőtesttől elkülönítve egy 200 literes víztartály szolgált, amely öt csapon át osztotta szét a melegvizet. Természetesen bőven jutott így melegvíz — 95°-ra hevítve olesó éjjeli árammal — a konyhának, az edényöblögetésre, a fürdőszobának, a toaletnek és a mosókonyhának.

Az is természetes, hogy ennek az utóbbi helyiségnek teljes mosófelszerelését a villanyáram erejével hajtották. A mosógép, mely szódásvízzel tisztította a benne elhelyezett ruhákat, centrifugális forgásával éppoly tökéletesen működött, mint a központi háztartások nagy s drága gépei. Ugyancsak centrifugális gépekkel történt a ruhaneműek szárítása is. Egy ilyen úgynevezett „Sprudel-Wascher“ s a hozzátartozó ruhaszáritó lehetővé tette, hogy finom és gyermekfehéreneműeket úgyszólván negyedórák alatt újra szekrénybe lehetett rakni.

A szobákban alkalmazott elektromos készülékek persze jó ismerőseink a műszaki üzletekből. Az íróasztal mellett álló villamos ventilátor, éppúgy, mint az elektromos hajszárítógép. A csinos és kellemes villanyvasaló, s mellette a villanyerővel hajtott varrógép. Mennyire racionálissá vált ez is! Hogyan alkalmazkodik az új energiagazdasághoz, mióta nem lábbal hajtják, hanem villanyáram bekapcsolásával. S nem alkalmatlanok szörnyű vasvázával a lakásban. A modern lakásban ott a helye, ahol a varrnivaló anyagokat, cérnákat, hulladékokat tartják. Egy sokfiókos alacsony szekrényben. Ennek a fedele gombnyomásra felpattan s mint egy bűvös szekrényből kiemelkedik a varrógép. Használat után pedig visszasüllyed a szekrénybe, álmodni a villamosított háztartás diadaláról.

Az észszerű konyha

JÓ KONYHA sok helyütt található. (Rossz konyha még több helyen.) De észszerű konyha? ... Ki hallott márilyent? Régente csak a gazdasszonyra mondták, hogy okos, ha kevés hozzávalóval jó erőben tartotta a családját. De hogy most a konyhát személyesítsük meg s abba öntünk ész — ez az idők jele. Az idők változásával nem a ló okosodik meg, hanem a

kocsi és nem az ember, hanem a konyhája. Éppen ebben van az időknék, a mi időknék technikai nagyszerűsége. Hogy egyszerűen lóerővé változik a ló és lóerővé lesz az emberi energia. Gép lesz abból, ami előbb fárasztó kézimunka volt.

Az észszerű konyha tehát az, amelyik süt, főz, párol, hűt, melegít — s mindezt azzal az észszerűséggel végzi, amelyet a gép az emberi energiák megtakarításával bűvészi egyszerűséggel hoz létre. Ez a konyha tehát a mai idők gyermeke és a holnapé. Szülőhelye: az a lakás, melyben üzemgazdasági elvek szerint folyik a háztartás. Apja: a modern építész. Az, aki mindent végesvéig logikusan gondol el. Anyja: a mai asszony, aki kenyeret is keres, feleség is akar lenni s nem rabszolgája a takaréktűzhelynek. De van egy nagybácsija is az okos konyhának. Egy amerikai nagybácsi: az amerikai konyha. Ez pedig dollárok helyett egyszerű, de értékes örökséget hagyott rá. Ez adja az észszerű konyhának — az ész. Hiszen tudvalevő, hogy mindazokat a tanításokat, melyek a munkaerő megtakarítására valók, odaától kapjuk. Hogy keveset mozogjál, kényelmesen üljél munka közben. Hogy lehetőleg begyakorlott mozgások, karnyújtások ismétlődjenek meg napi munkádban. És főleg, hogy egyszer légy pazarló (mikor üzemedet felszereled a szerszámokkal) s azután mindig megtakarítást érsz el (munkaerőben s kiadásban). Lássuk, hogy ezekkel az elvi örökségekkel miként tud bánni az okos konyha.

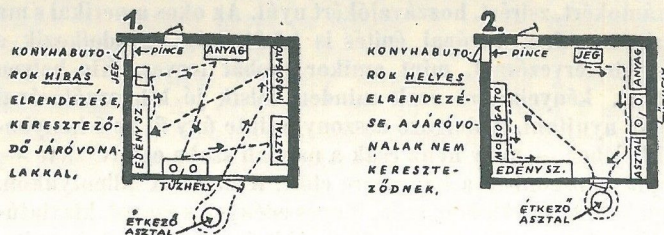
Még a háború óta felejtődött itt nálunk (azt hiszem a német szövetségesek ajándéka volt) a főzőláda. Amivel a németek háborús ötletessége megajándékozott bennünket a konyhában, mind megérdemli, hogy elfelejtsük. De a főzőláda nagy kincs. Ez az egyszerű, alig méteres hosszú s félméter magas láda, benne a rossz hővezető fűrészporról, az egy vagy két fazékkal, melyek jól beledughatók, — igazi istenáldása.

Amerikában úgy beszélnek róla, hogy jelentősége a filmével, a rádióval vetélkedik — és méltán. Konyha nem lehet el nélküle. Kivált, ahol az asszony takarékos akar lenni főzőidővel és tüzelőanyaggal. Képzeljük csak el, mit csinálna az amerikai hivatalba járó, eselédet nem tartó nő nélküle? Így: mielőtt elmegy, megfőzi az ételt. De meddig főzi? A babot, borsót 5—20 percig. Friss főzeléket 5 percig. Hámozott burgonyát 3—5 percig. Levest 5 percig. Héjas burgonyát 8—10 percig. A többit azután elvégzi a forró chamotte-kólap és a jól bezárt láda. Az ételt nemcsak hogy teljesen megfőzi, de még 5—6 óráig melegen is tartja a jó főzőláda.

Az észszerű konyhának tehát a főzőláda lehetne a cégjele. De éppúgy lehetne jelképe a modern energiagazdaság bármely más eszköze is. Például a gáztűzhely. Nem hiába tartanak a modern gázgyárak mindenfelé tanfolyamokat a gázon való sütésből, főzésből; aki jól tud a gázcsappal bánni — s ez a részletkérdés fontosabb, mint hinnők —, olcsóbban és gyorsabban tud vele eredményt elérni más tüzelőenergiáknál. Hiszen nemcsak az ételek, de a konyhában csaknem folyton szükséges melegvíz előállításánál is nélkülözhetetlen. És a jobbnál-jobb resók, sütők, automata vízforralók mellett ma már külön e célra való gáz „csodaedények“,

egymás fölé rakható három-négy lábas szolgálja a gyors és olcsó főzés tudományát. Egy kisebb család egész ebédjét egyetlen lángon, egyidejűleg lehet megfőzni a „toronyfazekakkal“.

Az okos konyhában tehát a gázé a jelen. A jövő azonban egészen bizonyosan a villamosságé. Ma már szobáink nagy részében elvégzi a szobalány teendőit a villamosáramba kapcsolható masinéria, holnap a szakácsnőt teszi feleslegessé az „automata konyha“. Ezen a szón ne tessék mosolyogni. Mert mi az egész probléma kulcsa? Ismertjük a villanyvasalót. Pár év előtt még csupa kockázat volt ilyent vásárolni. Megégett a lemeze, keresztülégett a vasaló fenéke, a deszka, a ruha, még szerencse, ha a szoba is el nem hamvadt. Ma az úgynevezett „Prometheus-vasalók“ egy hőmérséklet-szabályozó szerkezettel vannak összeköttetésben, amely bizonyos hőfoknál önmaga „lecsavarja“ az áramot. És így, az ilyen vasalónál nincs többé veszély, bármily figyelmetlen lesz is a vasalónő. Már most csak rövid idő kérdése lehet,

hogy ugyanez az elv a konyha egyéb villamos-apparátusain is érvényesüljön. És akkor nemcsak a jómódú ember fogja reggeli kakaóját, teáját villanyforralón készíteni és kenyerét villamosan pirítani. Közkincs lesz ez is, mint a többi villamos konyhaszer. A kávémasina, a tojásfőző, a kávépörkölő, a tejforraló, fel egészen a villamos vízmelegítő katlanig, mind egy gombnyomásra fog kiszolgálni bennünket. Hiszen boldog berlini háztartásokban már ma is ott van a villamos mosókonyha, villamos szárító és cipőpucoló mellett a háziúr bőkezűségéből kapott villany-porszívó, varrógép, óra.

A villamos konyha „tűzhelye“ a ragyogóan tiszta, nikkelezett fedőlapokkal ellátott villanykályha. Egy vasblokk adja a meleget, melyet éjszakai olcsó árammal körülbelül 400 C°-ra hevítenek fel. Kitűnő izolálással tudják ezt a meleget tartá-
lékolni. Természetesen van rajta nyárs, rostély és sütő is a különféle ételek készítmódjai számára. A villamosított konyha fontos tartozéka még két tárgy. Egyik a kis konyhamotor. Ha elindítjuk, azonnal működésbe hozza bármelyik hámozó-, paszírozó-, vágó-, gyúró-, súroló- vagy csiszológépet a konyhában. Tehát evvel sem kell a főző asszonynak bajlódnia. Másik a villamos hűtőgép. Hovatovább ez is ki

fogja szorítani a mai jégszekrényeket. Igaz, nem olesó masina. S főleg nálunk, ahol a villanyáram is drága. De olyan tiszta, olyan egészséges ez a villanygombbal felszerelt szekrény, hogy öröme lehet minden háztartásnak. Mindez boldog nyugati háztartásokban nem álom többé, hanem természetes járuléka az épülő bérház kényelmének.

Igaz, hogy az építész szociális gondossága is más, mint a mi konzervatív lakáskultúránk mellett. Míg minálunk még mindig a „nagy, csempézett konyha“ az ábrándok-ábrándja, addig arrébb nyugaton a „kézhezálló kis konyhára“ vetik a súlyt. Ebben pedig az elsüllyesztett szekrények játsszák a főszerepet és a mindenütt jelenvaló, alul-fölül rakott polcok. No meg az ide-odatulható munkaasztalok. Olyan ez a munkaasztal, mint a betegágyhoz gurítható kisegítőasztalok. Három- vagy négykerekű vaslábon könnyedén mozog az asztal. Lapja csavarra igazítható, emelhető, forgatható. Mert az asszonynak, aki hámoz, pucol, vág, gyúr, ülni kell a konyhában. S úgy kell ülnie, hogy szinte élvezet s pihenés legyen az ülés. Úgy kell ülnie, hogy egy kézmozdulattal tudja lecsavarni, felgyújtani a gázt, kivenni az edényt, forró vízzel leöblíteni a tányért és még csak fel se keljen, ha a fűszer-számokért, zsírért, hozzávalókért nyúl. Az okos amerikai s ma már az okos európai építés is tehát épúgy gondolkozik a konyhatervezésnél, mint amikor szobát tervez. Kis helyen sokat, kényelmeset csak minden falsík jó kihasználásával lehet nyújtani. A dolgozó asszony szinte úgy ül az ő konyhafülkéjében — mely néha csak a nappali szoba egy részlete —, mint az orgonista a hangszerrel előtt. Keze, lába billentyűkön, gombokon, pedálok, szép, fényes edények s csapok klaviatúráján mozog. Ez az amerikai „kitchenett“ kicsi konyha, miniatűrkonyha, de megvan benne minden. A pedálnyomásra járó szemetesvödörtől az edénymosó és szárító kagylóig minden. Ha pedig az építész nem gondolt volna mindenre, ott vannak a bútorkereskedések „konyhaszekrényei“.

(Amelyeket ma már a berliniek is lemásolnak.) Micsoda okos szekrények ezek! Csupa tolófiók, zajtalanul kihúzható polc, ajtók, melyekre akasztani lehet belülről, falak, mikhez odatapadnak a fazekak, vágó-, őröl-, zúzógépek. Minden kis rész valaminek a helye. Ha más nem: a számadási könyvek s a receptek férnek beléjük.

Mindez az örvendetes újítás annak a belátásnak következménye, mely a háztartásvezetők szociális helyzetének megkönnyítésére irányul. A genfi nőszövetségi konferencián Lüders Mária dr. a háztartások nemzetközi standardizálását követelte, helyesebben a tárgyak s berendezések tipizálását. Abból indult ki, hogy az egyes országok gazdasági viszonyai szoros összefüggésben vannak a magánháztartások vezetés-módjával is. Az asszonyok pazarló vagy takarékos gondolkodása már a konyhánál kezdődik. Elmondta, hogy Németországban tíz tucat sótartó-forma van forgalomban. Egy cég egymaga 238-féle tűzhelyrostélyt csinál. Egy másik vállalat 285-fajta tűzhelylapot. Az asszonyoktól kell tehát kiindulnia az egyszerűsítésre való törekvésnek, — kiáltott fel az előadó.

A helyzet azonban az, hogy ez a törekvés mégsem az asszonyoktól, hanem a helyesen gondolkozó városépítő hivataloktól indult ki. Ezek a városi hatóságok (Frankfurt, München, Stuttgart) a maguk városi házaihoz egységes racionális konyhákat vezettek be. Alapgondolata mindenütt a lehetőleg kicsiny főzőfülke. (Frankfurtban G. Lihotzky építészterve szerint 6,5 m² területen.) Gáztűzhely mellett beépített szekrény 18 alumíniumedény-fiókkal, dolgozóasztal lefolyóval, öblögető két medencével, nikkell- és azbesztizolálás, főzőláda, fiókos szekrény, láda a lisztnek és sónak, őrölőszekrény, fűszerállvány, tolólámpa és csavaros szék a főző asszony ülőhelyéül. Mindez persze úgy elhelyezve, hogy a bal és jobb kéz igényei s képességei szerint álljanak kézhez. Még a konyha könnyű takarítását is szem előtt tartva.

A német konyhatípusok szakítani akarnak a régi lakókonyhák jellegével, ahol a konyha s szoba úgyszólván egybeolvadt. A müncheni konyha egy fent beüvegezett falfallal választja el a konyhát az ebédlőtől. A frankfurti egy teljesen izoláló üvegfallal. Ez a konyhagözüök ártalmas volta miatt történik. De azért lehetővé teszik így is, hogy a főzőanya folyton figyelje gyermekei foglalkozását a szobában. Igen ám, de a szegény munkáscsalád ezzel ritkán éri be. Ők szeretnek ott ebédelni, magában a konyhában s szeretik, ha a gyerek is ott sürgölődhet-forgolódhat főzéssel elfoglalt anyja mellett. E tekintetben tehát a normálkonyha sem ideális megoldás, legalább eddig még nem!

Magától értetődik, hogyha már gépekkel, modern energiazgazdagsággal dolgozik az okos konyha, akkor főző- és sütőedényei is a legmodernebb technikai készsége. Hála a technika fejlettségének, ilyenek ma már igen bőségesen állnak a háziasszony rendelkezésére. Forró ételeket eddig tűzálló edényekben volt szokás tárolni. Most a tűzálló (nem repedő) üvegedényekben sokkal kívánatosabban lehet az ételeket asztalra tenni. A késeknek is megvan az a rossz szokásuk, hogy gyümölcs, főzelék sava foltossá teszi őket. De ime a rozsdamentes acélok oly késeket, kanalakat lehet csinálni, hogy semmi meg nem fogja őket, minél fogva hosszasan tisztogatás helyett elég őket forró vízzel leöblíteni.

De egyébként is alig van konyhai alkalom, amihez ne volna jó készülék. Salátamosók, hámozó- és magtalanító-gépek, őrölők, darálók, téstávágók, kenyérszeletelő, vajrózsa-prések, fagyaltkészítők, tojásfőzőkosarak, zsírolvasztók s a jó ég tudná még hányféle egyéb alkalmazhatóság. Valamennyi arra való, hogy könnyedén, ügyesen és tisztán végezhesse az úriasszony is azt a munkát, melyben az élettől belekényszerítve eddig csak sóhajtozva dolgozott.

Végül eredményben tehát a modern nő konyhai hivatása is a természeti s gépi energiák nagy tökéletesbedésével fog civilizációs tevékenységgé változni. Erészben pedig legtöbbet a modern lakásépítés mechanizáló egyszerűségétől lehet várni, feltéve, hogy ez a mechanizáló egyszerűség nem lő túl a célra s nem fogja a térszűkítést és a takarékoskodást a neveltségesség határáig kitolni.